This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.
The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

CC-0. In Public Domain. Kavikulguru Kalidas Sanskrit University, Ramtek Collection.

G1<9ल3अं8	शिर्षक	ग्रंथकार	विषय	विस्तार (पूर्ण/अपूर्ण)	टिकाकार	आकार	पृष्ठे	लिपी	सामग्री	Lines per page	Letters per line	Condition	Additional

पोथी अंक

शिर्षक	ग्रंथकार	विषय	विस्तार (पुर्ण/ अपूर्ण)	टिकाकार	आकार	पृष्ठे	लिपी	सामग्री	Lines per page	Letters per line	Condition & age (शके/विक्रम सवंत)	Additional Particulars / Remark
कार्तिकेय ~~पुराण~~ पुत्र अध्याय - 5 वा	-	धर्म	अपूर्ण	-	3/9	23	संस्कृत	कागद	10	53		

M-2572

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥ ८ ॥ कर्कश्रौतसूत्रभाष्ये पंचमाध्यायस्समाप्तः ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

क.पू. १

॥श्रीगणेशायनमः॥ अग्निहोत्रादीनि कर्माण्यनुविहितानि। दर्शनेष्टिमंत्रपाठक्रमेण चातुर्मास्यानामनुविधानं क्रियते। अथ क्रमः। प्रजापतिर्हवाइदमग्र एक आस। स इति मंत्रक्रमः। प्रद्यामिनोहवामहइति च। तत्रेदमाद्यं सूत्रं॥ ॥चातुर्मास्यप्रयोगः फाल्गुन्यामिति। चातुर्मास्यशब्दः कर्मणोनामधेयं। सचचातुर्मास्येरथजतेतियजतिशब्दसामानाधिकरण्यात्तद्यजतिनामधेयं। अतश्चदर्विहोमाः स्रुहुंगोतत्रचाग्नेयादीनिसोर्यांतानिप्रधानानितेषामंतरायेप्रयोक्तव्यं। नदर्विहोमानां। यद्यपिचानेककर्मसंनिधौचातुर्मास्यशब्दः श्रूयते। तथापियजतिशब्दसामानाधिकरण्यादाग्नेयादिष्वेववर्त्तते। तेषांप्रयोगः प्रारंभः फाल्गुन्यांभवति। फाल्गुनीशब्देनचपौर्णमास्यभिधीयते। फाल्गुनीचित्रीविशाख्याषाढीचपौर्णमासीषुहुताःशुद्धाः। अतः चातुर्मास्यानांप्रयोगः फाल्गुन्यांकर्त्तव्यइतिसूत्रार्थः॥ ॥वैश्वानरपार्जन्यौनिरूप्येछन्दवैश्वानरइतिचगुणान्तद्धितः सौविष्टकृतिवत्। अत्रहिगुणिनी। देवताअग्निः। साहियाज्यानुवाक्यासुदृश्यतेवैश्वानरोअजीजनदग्निर्नोनव्यसीमितिं। तथाऽष्टौदिविष्टोअग्निःपृथिव्यामितिं॥ तथाचवैश्वानरःपशुपुरोडाशइतिपठित्वाह। यदग्नयइतिस्यादतितद्वैचयेहितिं। तथाचाम्युदृष्टेष्ट्यांपठ्यते। अग्नेयेपथिकृतेशकपालइंद्रायवृत्रघ्नएकादशकपालोग्नयेवैश्वानरायद्वादशकपालमितिपठितेसूत्रकारेणगुणादेवताद्धितः प्रदर्शितः। इंद्रायवृत्रघ्नएकादशकपालोवैश्वानरश्चेति। एवंचसतियत्रयत्र

हरं. १

वैश्वानरस्यवर्णं तत्रतत्राग्निर्गुणिनी देवता द्रष्टव्या। यथा यस्याग्निभिरन्वयाजयेयुर्यो वा यजेत वैश्वानरं निर्वपेक्षिति। वैश्वानरयार्जन्योनि
रुच्येङ्गनियत्वेङ्ग पावैश्वानरपार्जन्यावि छ्यान्वारंभणीया। यत्कपर्णं वैश्वानरपार्जन्योप्रङ्कयद्धि हविष्कान्वारंभणीये यामनंति। अ
नन्वारंभणीयायां आरंभणीयाशब्दः तत्कार्यलक्षणार्थः। तेनेछ्यान्वारंभणीयां करोति। इछ्यावैश्वानरपार्जन्याविति॥ ॥वैश्वानरोद्वा
शकपालश्चतुरुत्तरः॥ निगदव्याख्यातं॥ सचैषान्वारंभणीयां करोति। इछ्यावैश्वानरपार्जन्यौ मत्यपियजतिलेचातुर्मास्यांगभूता। नचातु
र्मास्यशब्दवाच्येति। यथापौर्णमासान्वारंभणीया नपौर्णमासशब्दवाच्या। एवंहूरापि। तथासंतराये अप्रयोक्तव्यमस्याः॥ ॥आ
नीयः सौम्यश्चरुः सावित्रोद्वादशकपालोष्टाकपालोवासारस्वतश्चरुः पोष्णश्चरुः प्रविष्टभागा। सवप्रविष्टानां भवति। एवंहिश्रूयते। तस्मा
द्यंपूर्वेचरंकुर्वंतिप्रविष्टानामेवकुर्वंतीति। एतच्चदर्शपौर्णमासप्रकरणेपरिपठितमपिचाङ्गेनप्रकरणमुल्लंघ्ययत्रपूषातत्रनीय
तेपेषणं॥ ॥हूर्देवतोपिनियमसामर्थ्यात्॥ यत्रापिपूषासहूर्तीयस्तत्रापिपेत्रणंभवत्येवाकुतोऽनियमसामर्थ्यात्। पूर्वेणतिग
तेःपिष्टयापद्यते। इतरस्येंद्राग्नेर्वाअनियमइति॥ ॥अर्हूपिष्टंवोभयसामर्थ्यात्॥ वाशब्दात्पक्षोविपरिवर्त्तते। यत्रपूषासहू
तीयस्तमर्हूपिष्टंकुर्यात्॥ उभावपित्वेवंसंगतार्थौभविष्यतःपिष्टंपूषःइतरस्यापिष्टमिति॥ ॥सोमापौष्णदर्शनाच्च॥ अपिवसौमा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

चोद्धेनेमपिष्टानां दर्शयतिनेमशब्दःअर्द्धपिष्टेसौमापौष्णेचरुंनिर्वपेन्नेमपिष्टानांपशुकामइति॥ ॥अपिष्टोवादेवतान्यत्वात्अपिष्टो
वाभवतिद्विदेवत्योनपिष्यते।कुतएतत्।देवतान्यत्वात्।नत्वाग्नापौष्णेवापूष्णोदेवतात्वंयत्रपूषपदात्तद्धितउत्पद्यतेतत्रैवपूष्णोदेव
तात्वं।नत्वपदांतरसव्यपेक्षात्पूषपदात्तद्धितोसत्तिःसापेक्षत्वात्॥सापेक्षंचासमर्थंभवति।समर्थानांप्रथमाद्वेतितद्धितोत्पत्तिरुक्ता॥त
स्माद्यत्रकेवलःपूषातत्रैवपेषणमिति॥ ॥सौमापूष्णेवचनात्॥ ॥यत्तुदर्शनमुक्तंतद्विशिष्टविधानात्।सौमापौष्णेदेवत्यश्चरुरुपि
ष्टानांपशुकामस्यभवतीतिवचनात्॥नदर्शनमिति॥ ॥एतानिसर्वत्र।एतानिपंचहवींषिसर्वत्रभवंति।सर्वत्रैवेनवरुणप्रघासमरु
द्भ्यःशुनासीरीयंचगृह्यंतव्यं।तत्रहिप्रतिपर्ववचनंभवति।अथैतान्येवपंचहवींषिभवंतीति॥ ॥मरुद्भ्यःस्वजवद्भ्यःसप्तकपालःस्वत
वद्युक्तरूपमिव।येनप्रकृतितोविकृतौधर्मप्रसवइष्यते।नविकृतितःप्रकृतौ।प्रकृतौचदाक्षायणोधर्मवतीपयस्याविद्यते।अथप्रात
राग्नेयःपुरोडाशोभवतिमैत्रावरुणीपयस्येति।धर्माश्चास्यांविहिताःस्युरेवाध्यानयतीति।तथावाजिनाज्यलिसंनिषिंचतिउत्करेक
रोति।वाजिनयागश्चभक्षांतःसधर्मकोविहितः। एवंचसतिप्राकृत्याएवपयस्यायाःसकाशाद्विकृत्यांधर्मप्रवृत्तिर्युक्तरूपेति।तथा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

क्षाल्य पाणी हिरण्यं वध्नीते नाभिकायां हिरण्यं वंधनस्य क्रयार्थत्वाय तेनाग्निरेनसेवैहिरण्यमित्युपक्रम्याहमनेनाऽ
त्रानुपस्पृशामि नसेनसोमंयक्ष्माहरणानीति। अधिकारमुपजीवन्नाह॥ ॥आप्यायनाभिषवाऽभ्यञ्जनेषुच॥ पाणि
प्रक्षालनहिरण्यवंधनेभक्षणे॥॥॥प्रेष्यतिवसोमोपनह्यनमाहरसोमयपाणहनमाहरोष्णीषमाहरेति॥यन्नाद्ध्वे
र्युरवप्रेष्यति॥॥अत्रवानिवपनं। अस्मिन्वावसरेसोमनिवापः॥तुल्यन्यायत्वात॥॥शोभनंसोमोपनह्यनं॥भ
वतीतिवाक्यशेषः॥॥उष्णीषाभावेसोमयपाणहनार्थंगुल्फन्यगुल्फवोष्णीषायावकृंतति॥॥घृतीर्धनविदेतसो
मयपाणहनस्यवघ्यंगुल्फंवाऽन्यंगुल्फंवावकृंतेदितिवचनात॥ ॥अध्वर्युर्यजमानोवासोमोपनह्यनंहरत्यन्य
ह्यनरे॥॥अध्वर्युर्यजमानोवासोमोपनहनमाहरेतोपरवकम्वसोमयपाणहनमितिवचनात। अन्यन्नाह्यनंचप्रति
प्रस्थानोद्यनहरत्युक्तमेवा॥ सोमगछेत्यैषतहनिवावयति॥॥गमनाभिप्रवृत्तोहिताभिधायकस्यात्मनोधर्मविपरि
णामः॥॥घ्राहुःपविभ्रपास्माकोसीनिसोमुमालभतेति॥॥अथमथिवोहितायाभिधायीहिडुःयमश्नन्श्रोत्रप्रज्ञापनार्थः
॥॥नविविनोत्यतस्तृणंकाष्टायासनमेव॥॥अत्रहेवेतृणंवाकाष्टेवावित्वापास्यंतीतिवचनात॥॥सोमोपनह

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ह्यपोरूपमंत्रः चोक्तार्थाभिधानाच्चमाग्नेयेविपरिणामः॥ घृतदान्पतीत्यसन्नमंपर्येपविशंतिसोमक्रयणपात्रं
यसन्नमंपदंपर्युपविशंतीतिवचनात्पर्युपवेशनंचत्रह्मयजमानाधर्युप्रतिप्रस्थातृणांहिरण्यमस्मिन्निधाया
भिजुहोत्यदित्याहवेत्तिहिरण्यमस्मिंस्तन्नमेपदेनिधायाभिजुहोत्यादित्यास्त्वेत्तनेनमंत्रेणस्फ्येनपदंत्रिःपरि
लिखत्यस्मेरमस्वेतिअनेनमंत्रेणासमुद्दृत्यपदंस्थास्त्यामावपत्यस्मेतेवधरीतिउद्दृणाहिरस्मस्मुद्दृ
त्यहिरण्यमितिवचनात्पदंस्थास्त्यामावपत्यस्मेतेवधरीतिअथंस्थानेनिधाययजमानायपदंप्रयच्छति
स्वेरायइतिवद्दयजमानकेस्यमंत्रस्यविपरिणामः॥मेरायइतियजमानःप्रतिरह्लातिपदं॥अथेमपित्रे
नेकयजमानकेविपरिणाम्यतेमंत्रहयेध्यध्याहारःसाकांक्षत्वात्तारेग्राहस्यपभुविषयत्वाद्दहवचनात्तत्ता॥
स्वेरायइतिलुप्तयाग्रहस्यैवैतदाहामेरायइतिमथियग्रावइतिश्रुतत्वात्॥मावयमित्यधर्युरात्मानंसंस्तृ
णीते॥आनंतर्यायजमानोमाभरित्यध्वर्युगृहीतं हृत्वापत्न्यैपदंप्रयच्छतिहृत्वेत्सुतंत्वादध्वर्युप्रयच्छति॥नेष्टा
तोनइत्येनांवाचयति॥पत्नी॥॥सोमक्रयणाचसमीक्षमाणाःसमरवइति॥घग्राहान्नेष्टेवपत्नीवाचयति॥प्र

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection.

आकल्पादिति प्रतिमंत्रं तृतीयं जपतेवा तृतीयं मंत्रं जपतेवानुहोति। एवकारकरणात्स्वस्थानावस्थितस्येवमपः
पंच मंजुह्वां श्रोवमासिंच हिंस्वस्थाः स्रुवेणा तृतीयः स्रुवमभिपरयति पंचमं होमं प्रतिश्रोवमाज्यंजुह्वामासि
ञ्च हिंस्वस्थाः स्रुवेणा सिंचत्तृतीयः स्रुवमभिपरयति। अधिकारात्स्थालीतरवा। अभिपरणस्पष्टार्थत्वात्। जु
ह्वामासिंच विष्णोर्देवस्यो तिजुहोति तत्तन्नामेववा परणोजुहुयात्। एतामेवैकामाहुतिं परणोजुहुयात्। नावेयस्यै को
जुहुयात्परणोजुहुयादिति श्रुतेः। हीस्त्रणीयाद्यशेषसाध्यत्वादीस्त्रणीयागमेहमरणानि एवंसतिहीस्त्रीयाभा
वेऽस्थियज्ञेनभवंति। अंतर्जानूर्वाहेहोमादयइति। आहवनीयंदक्षिणेनक्षत्स्रुजिनेमाऽसमहिनेस्मर्तानेनत्रे
स्रुपश्चात्संजनवतीनिदधाति। दक्षिणेनाहवनीयंप्राचीनग्रीवंक्षत्स्रुजिनेउपस्तरणानीतिवचनात्। माऽसमः
हिनेमांसोपलक्षितप्रदेशसंबंधेस्मर्तानेविकृतनुसंताने। तस्यक्षतसंप्रसारणस्यैतद्रूपंस्मर्तानइति। परिधीविना
यैतायोक्तेस्मर्तानेनतंसुपश्चोतंवस्मरणाद्धिकृत्तेनकालसवकीलकेविनतंक्रियते। तेनपश्चात्कीलकाछि
द्रेषुपरिसचनंअन्यत्रानिषेधः। आसंजनंभवतीभागदेनकालोयेनास्मर्तानेनतत्संजनेअवलगनमित्यर्थः। उक्तस्त

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रणोक्तलक्षाजिनेनिदधाति॥एकंवेत्पश्चात्पादहिंसुरणंकंवैनिदधातिपश्चात्पादेरहीत्वाहिंसुरणंक्रियतेतत्पश्चा
दंनंपत्नस्पतीतिवचनात॥दक्षिणांजान्वाच्याक्तेपश्चादंसयोः॥यजमानःसहिरण्यंक्षितइतिजान्वाच्यमभिरामपि
वोरसेःप्रसुन्वाकृष्णविग्रीवीतिनिश्रुतेः॥सुश्लक्ष्णसमधिमात्तभवतसकृत्सामयोरितिलक्ष्माजिनयोः॥दक्षिणा
जानुनारोहतिग्रामीतिकृष्णाजिनेनेतरेणेतेनैवदक्षिणाजानुपलक्षितप्रदेशेनश्रपुंरेतेलक्ष्माजिनस्या
रोमखलांवध्नातेवेणिंत्रिवृतंश्रपणमुंजमिश्राभंतरंवासस्रजंगसीति॥मेखलांवध्नीतेऊर्गसीत्यनेनमंत्रेण।
वेणिंग्रथितांनरज्जुवहस्तितेत्रिवृतांत्रिग्रथितांसावैत्रिवृद्वज्रवनीति॥शरणमुंजमिश्राशरणीभवति॥मुंजवल्लजा
न्वस्ताभवतीतिवचनात॥अंतरंवासमसः॥तस्मादंतरंवासमोभवतानिमेखलाबंधनमधयोर्मेखलायज्ञमा
नंदीसयतीतिश्रुतेः॥कीर्विकरुतेसोमस्यनीविरितिनीविरपवीतेकाव्यतेशिरःश्रेभणतेविसोःशर्मेतिलक्ष्मा
विषाणंत्रिवलियंचवलिवोन्नादशायांवध्नीते॥सामर्थ्यपरिप्रापितत्वाद्वक्षेरसिवधीतइतिनोक्तं॥तांचाधि
वेध्नातिलक्ष्मविषाणायायजमानंदीक्षयतीतिवचनात॥तयाकेवलयनंक्रियतेउपसदशत्मेनयादक्षिणासाक्षुव रा०

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

उपरीड्स्य योनिरित्तिरनयाऽल्क्ष्मा विषाणया सचल्क्ष्मविषाणसंस्कार इति संप्रदायः। मंत्रलिंगाद्रिड्स्य योनिरसीति। एवं वचनाच्चोत्पादिसंस्कृतं वेति। नित्यपरेदीक्षितसंस्काराभिप्रायेस्तत्संस्कारोयमितिगम्यते। मंत्रस्यचक्रियासाधनभूतद्रव्याभिधानमुचितमेवक्रियाचयज्ञमानार्थेति भूमोचोच्छ्रियतिस्रस्मादिति। अदृष्टोपकारायः मुखसम्मितमोदुवरंरंड्प्रयच्छतीति। अधर्युर्यजमानायाऽछुयस्वेत्येनमुपछुयतितमुछुयतीतिवचनात्तदङ्गिरणात्तदुपधत्ते। तन्निर्देशाच्चार्थलक्षणामुपधानंनपदार्थेतया। अत्रवामुष्टिकरणावोप्यमने। अत्रेहेकेस्त्री च्यन्यचंतिवावंचयछतीतिवचनाताद्वाद्यावैकल्पार्थः एवंप्रतिप्रस्थाताप्यत्नीतन्त्रीयुगपन्मेखलादीक्षयतीतिवाक्यशेषः। योक्त्रेणावासन्नह्यतिवानसन्नह्यति। योक्त्रेणापत्नीदीक्षयतीतिवचनात्पत्नीसामेमतंप्रसंगात्पत्नीसन्नहनंचसयोक्त्रापाइतियोक्त्रमिहनिरूक्तापचयलक्षणंदृष्टिकंयोक्त्रधर्मः क्रियतइतिनस्युक्तो। जालंवाशिरसित्रिपयोपमाजालंशिरसिपत्न्याभवतित्रिपयायमेकपर्यायवा। दृषुमुखोयज्ञियद्रुः शंकुःकंद्रुयननुस्त्रेखनात्करोतिमेखलादिचेत्। कमभवति। ततस्त्रेखनात्करोतीत्यर्थः। ह्लस्याज्जिनात्स्ये

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

राम० हंङ्गोतंअथक्लाज्जिनादिदंङ्गोतारदेश्रयते।आग्नावैष्णवमेकादशकपालंनिर्वपेद्दीक्षिष्यमाणोऽथाक्लाज्जि
नेनदीक्षयतिमेखलयादीक्षयतिक्लप्तविषाणायादीक्षयतिादंडेनवदीक्षयति।तत्रैनंसंदिक्षतेकिमाग्नावै
ष्णवेनदीक्षासंस्कारःक्रियतेउतक्लाज्जिनादिभिः।अथवासंशयीतिकिंतावत्याप्तेआग्नावैष्णवेनेति।कृत
एतत्तावंहिश्रूयतेआग्नावैष्णवमेकादशकपालंनिर्वपेद्दीक्षिष्यमाणोदीक्षासंस्कारोगम्यमानोऽग्र
घमाणआग्नावैष्णवंनिर्वपतीतिएतच्चैवमुपपद्यतेयद्येनदीक्षासंस्कारउपजन्यतइतिएवंचक्लाज्जि
जिनादीनामपत्थनाभवति।क्लाज्जिनेनदीक्षयतिक्लाज्जिनेमस्यसंपादयतिक्लाज्जिनवंतंकरो
तीत्यर्थः।तथाक्लाविषाणायासंपन्नंकरोतिादंडेनवेति।अथप्रयोजनमेषांक्लाज्जिनस्यासनंक्लप्ते
विषाणायाकंडूयनंादंडस्यगवादिनिवारणंकिंचिद्यातंकिंचिद्वाकारतःसंपत्पथनैषामित्येवमु
च्यतेनैतदेवंनहिदीक्षिष्यमाणआग्नावैष्णवंनिर्वपतीत्यनेनदीक्षासंस्कारःक्रियतइत्युच्यतेकिं राम०
तर्हिभविष्यंतीदीक्षाआग्नावैष्णवानुष्ठानायनिर्दिश्यतेअथवाहिन्दंतःशास्त्रंस्वर्द्धिमात्रंप्राघतने

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

विष्यतिभविष्यत्पचक्षाजिनादिभिरक्षित्यागावैश्वदेवंनिर्वपेदित्यस्यार्थः। नामावैश्वदेवेनदीक्षाक्रिय
तइतिन्यायाभोक्ष्यमाणःआचामेदितिभविष्यंतीभुजिक्रियाश्रोदनविधानायनिर्दिश्यते।नाचम
नेनभुजिक्रियेव्याघनेएवमिहापिदीक्षिष्यमाणआमावैश्वदेवंनिर्वपेन्नेतेनदीक्षितःक्रियतइत्यच
नेन्यायासोमेनयक्ष्यमाणआदधीतेत्यत्राधानयागस्यहिसत्रसोमयागआधानंप्रतिनिर्दिश्यतेए
वमिहापीति।अपिचपक्षाजिनादीनिमासक्षारणादीसंस्कारंप्रतिविधीयंतेऽक्षाजिनेन
दीक्षयतीत्यवमादिनातेषांसंपन्नयेत्वेतत्क्षारणाश्रिताभवंतिश्रुतिश्चबाधितेति।अतश्चपक्षाजि
नादीन्येववीक्षाक्षारणानिनागावैश्वदइतिघघेवमेषामेककार्यत्वाद्विकल्पकस्मान्नभवति।नाऽविक
ल्पः।अहएसंस्कारोपजनकत्वात्।अहएहिदीक्षासंस्काराणिभ्यपजन्यते।अतःएककार्यत्वेपिनवि
कल्पः।यथाघारेऽज्वालीनामितिन्यायाद्वृपोकेकचादीनांकर्तातावत्क्षारणानिसमाद्दोस्खालो
धारणंकरोतिकाष्ठानिज्वलनमभिनिवर्तयतिदर्वीचघट्टनमितिएछांतासत्वाचयमआस्तेमया

नरति॥ अस्तमिनेदीक्षितवाचंविसृजस्वपत्निवाचंविसृजस्वेतित्रिरहरहर्दीक्षितवाचंविसृजस्वेतित्रि
रुक्तापत्निवाचंविसृजसेतिविरम्यनोत्लाघवायसमासेनोक्ता॥ अनेकयजमानेकेविपरिणामः॥ अ
ग्निमभ्याहृत्यव्रतेकरणेतिवाग्विसर्जनंत्रिरुक्ताग्निर्व्रह्मेतिचसकृन्नाव्रतंकरणेत्यस्यव्रतकरणा
येतासामर्थ्यात्॥ अग्निर्व्रह्मेतिस्वग्विसर्गार्थंयज्ञोयुतो॥ अनेनैववाचंविसर्जयेहुतंकरणेतव्रतं
करणेतिनहूाविसर्गस्यकालोपलक्षणार्थेभवेवःस्वरितिवावाचंविसर्जतेवाअग्निर्व्रह्मेतिवि
कल्पः॥ अतऊर्ध्वमासृष्टिविसर्गात्नसन्नमिनेनुदितेचाचिरादृदीक्षितवाचंयच्छपत्निवाचंयच्छति
॥पूर्ववत्त्रिःसंख्यास्यावृत्तिः॥ यथोक्तंविसर्जनंनाऽहवाविसर्जनकालउक्तएवास्तेमित्रवाचंविसर्ज
येतिउदितेत्वमावाचार्यंरणावाविसर्गोभिहितःसयथोक्तंनहणोनरत्वनोतच्चद्युक्तमुखायाः
भस्मोहूयनमसन्नमित्रेपात्रेवाचंविसर्ज्यसमिदाधानमित्यत्यक्तमेवमुदितेभस्माहूयनादि॥ राम.
इत्यन्तौ॥ इतरद्वैराहपतिकारितत्वाद्ध्येषणागावोधुक्तेति॥ तन्नक्षारव्रतोभवतःत्तयोर्दो

तत्सीरं तद्दतोभवतोरंपत्नी। तत्र विभागेनएकैकस्यागौरेकैकस्यावत्सेति दक्षिणाग्नेयोपत्साः व्र
तश्चपरणमितिपथमेव्रतेव्रीहियवयोरन्यतरमावपत्सभावेके। तद्दैकेपथमेव्रतउभौव्रीहियव
वंपत्नीतिप्रक्रत्यतस्मादन्यतरमेवावयेदितिकल्पे। अतोविकल्पः तद्दतमदोहे। अदोहेव्रतदद्दतद्द
तेभवंति। तत्रपथमएव। अन्यत्रप्रतिनिधिरित्कल्पेमेव व्रतेप्रसंगोनेतियेमत्राहुरिति। सर्वौषध
ः सवेसरभिधेके। सर्वौषधंसवान्नेषधयः सवसरभिः पिप्पलाहिः॥ गार्हपत्येदीक्षितस्यश्वपरणा
दक्षिणाग्नेयोपत्साः। दीक्षितव्रतस्यपत्नीव्रतस्यचायवागराजन्यस्यामिक्षावैश्यस्य। व्रतेभवति
तेचतद्व्रतेउपादेयेनेहश्वपेते। अग्नावधिश्रित्तस्यभक्षणप्रतिषेधात्। व्रतेपयछत्यत्तत्ति
मपरान्नेसायंदोहनपरान्नेप्रातर्दोहं। अथास्मैव्रतंपयछतीतिविहितत्वात्तत्र अधर्युः। ऊर्ङ्मसि
ऊर्ङ्मुनुस्निऊर्ङ्मायंदोहमपरान्नेप्रातर्दोहमपरान्ने। देवीधियमितिव्रतायोपस्पेशन ः स्वासनेः उ

पस्पर्शनमाचमनंकृतमनन्तरंलिंगात्मानुषायवाएषपराङ्नाथावनेनिर्णेष्यात्रदैवेधियेइतियत्त
त्सर्वंमानुषाज्ञानकालेवनेजनंनन्तरंवेदमितिज्ञापयति।तत्रचमंत्रविधानोऽरंकोपस्पर्शनमात्रमेवेति
संप्रदायःस्वासनग्राहेनचलक्षाजिनेअभिधीयेतेयेदेवाइतिव्रतयत्पमन्मयेपात्रेपत्नीलौहेनास्रुव
येनस्याश्रभस्मरणमात्रमेवभवतीतिकर्तव्यता अविहितत्वात्।स्वाध्यायीत्ताइतिनाभिमोलभते
यजमानःमेस्यस्रुक्सर्वविषाणयालोष्टंकिंविहारेत्रेयंतइतिमिहमेकेमूत्रपुरीषंकुर्वन्तित्यर्थः
लोष्टंकिंविहारेत्रेकिंविछेहेनचकाष्टपाषाणादपिमस्तेवाग्राद्योविकल्पार्थः।अथेमंवामीतिमेह
तिएषियासंभवेन्मात्रेनिदधातियद्वीतंनत्यतिमंचतिअग्नेत्वमित्रस्कास्वपित्यधःप्राङ्शिरास्तद
क्षिणतःविनानस्याकिंग्राराःस्वपितिः॥५॥अभिमंभ्याहरेत्रेविलुहमस्वप्नंतेपनमनइतिवाचय
तिअथयत्रस्त्वोपनन्नोवहास्यन्नसमितहावयतीतिवचनात्स्वमनइत्याहस्रुधोत्रत्यवाया
हत्याभत्रत्यअस्तीलोलघामालंत्यवावयतिरास्वेपदितिरास्वेयदित्यसमंत्रं।आलेभमानेव

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

चकारितत्वाद्ध्येषणागामालभस्वेत्येवमादि॥ अश्वाकेनिमंत्रणं। आलंभनाश्वाकावनेनैवमंत्रेणाभिमंत्रणं
करोति॥ प्रदुसंप्रवेत्रासंलाषापुत्रस्यानाभिवादनोत्कावायवर्षाणिकर्जयेत्प्रागवभ्यात्दीक्षितधर्माणेतिप्रा
गवभथादित्कल्पंपरिक्वालेवदति॥ परिक्वालमस्यनेविचक्षणचनसिंतवंतीवाचंविचक्षणासेत्कृतोच्यते। चनवती
चनइत्यन्ननामः अन्नवती अविद्वाणांसितवतीसत्यवतीवाचंवदतीति॥ शालामनास्वग्नेसंधिवेलयोः संधि
वेलयोः शालायामासितव्यमानचस्वप्यात्॥ वेधाःसत्यासत्यासवंतमानासवेधामासितव्यंसंधिवेलयोरवाः
अप्रायश्चित्तमपरावेनात्रप्रायश्चित्तिरितिप्रतिगुप्तमेवैतत्समानइतिचनात॥ इतरेतरस्मिन्वोपहवमिच्छनाइतरे
तरोपहवोवाभवतिसचवत्तयजमानके। पत्नीमेकदीक्षी॥ एकदीक्षीनुपत्नीमेवोपहवमिच्छतिदीक्षांनेप्रायणीय
मुदितेचरंनिर्वपति॥ चरुग्रहणंनकर्तव्यं। आदित्येचरुरत्रापीत्कर्तृत्वात्। कर्तव्यवाचरोःप्रायणीयज्ञापना
र्थं॥ आदित्येचरुंप्रायणीयेनिर्वपतीतिवचनात्॥ एवंचमथ्यास्वस्यादीनांतदंगत्वात्तनरायेसत्यप्रयोक्तव्यं॥ आ
ग्नभागाविष्टाज्यैनइवताभ्यतनोयजतिपथ्यास्वस्तिमग्निंसोमंसवितारंचोचत्राह्यादृष्टिंचोदनेति॥

नत्याच्चुत्पोरमेत्स्नापनार्थंचतस्रइतिमन्हरणं॥चरुमेक्षणावहिर्निर्दधात्यदयनीयायैत्वत्नीयार्थंचर्वाहीनांनि
धा॥सत्तेयंचरुंप्रस्रष्टमेक्षणंनाठस्थालीदर्व्यक्षामकर्षांप्रमृज्यमेक्षणंनिदधातीतिवचनात्प्रक्षालयतिवाच
रुं॥अनुग्रहरतोनरोमेक्षणावहिंधीतएवार्त्विजःविप्रेतेषन्यपिपापायश्चित्तंस्युदासायमित्यत्रे॥शंघंतेभवतिशं
युहूयेप्रायेइडाहूयेवकिंपर्वेस्यशंयुनाशंघंतेपर्वयावेडयेयंतमुतेतिरेणतिकिंतावत्स्नानंअंतवचनेपर्वप्रा
प्तेः॥अंतवचनेपर्वमेवमन्हीतबुंकुतएतत्प्रामाहीज्ञातनाशंघंतनावेति॥कृतेचत्रात्रार्थेकिमित्यत्तरंया
वदुम्यतइति॥किंच॥अविशेषश्रुतेःनचात्राविशेषःअयते॥अतःप्राप्तत्वात्पर्वमेवत्रादिज्ञातेमन्हीतव्यमिति
उत्तरंवाप्रक्षालनमन्हानुयाजप्रतिषेधाभ्यां॥उत्तरंवाशंविज्ञातेमन्हीतव्यानपर्वेकुतएतत्प्रक्षालनमन्हाता
एववत्वःप्राकृतापदार्थाःअनुग्रहीताभवंतिहविर्होचफलंभवत्यत्वंभवतीत्यभिप्रायः॥अनुयाजप्रतिषेधश्चभव
तितद्विज्ञातंभवतिमानुयाजान्यजंतीतितथातच्छंघनेभवतिनपत्नीःसंयाजयंतीतिएतच्चोत्तरेशंघनेइडातेचाप
घनोनपर्वइतिसर्वप्राप्तआह॥मन्हरणंस्पष्टार्थं॥शंघंतेमन्हरणंविज्ञातमन्हरणंचोत्तरत्राप्रवृत्तिः॥कुतःप्रकृत

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

एवशास्त्रार्थइतिसंक्षेपःश्रुतेश्चाअतिव्यर्थःहविर्निर्वपंतीतिप्रकृत्याहनमेवोपहूतासाधाजरमुक्तस्मात्सयत्र
इडांतइतिअसुरेभ्योविभ्यद्भिर्देवैःत्वरमाणैरिडांतएवपरिप्लवमितिशतेऽपवर्गेवापयधतेनानन्तरइति।अनुया
जप्रतिषेधस्तर्हिसमाधिर्वक्तव्यः।सोभिधीयते।नित्यानुवादोह्ययंजप्रतिषेधः।यअनुयाजप्रतिषेधुःसइडांतस
स्यवाधः।एवप्राप्तमिडांतेयेनात्रानुयाजाअपिनिजमनुरिति॥५॥उपरवदेशाप्रतिप्रस्थानारोहतेवमरणान्नइहेत
मन्निवपतिस्थापयति।विक्रेष्यन्वेविविनोतिकौत्सःश्रद्दधानाकुत्रिनंकर्मकरोतीतिकोऽसःविचयनंचषधत्रोवेष
इनंब्राह्मणउपास्तेसचप्रकृतएवस्यादितिशेषः।ब्रह्मपुरुषोब्राह्मणाछंसी।हूनाहूतप्रत्यवेक्षणायब्रह्मा
हियाएताःप्रायणीयेउक्थ्यभक्षपुरस्तान्भवंतिशरवंतरानेस्वशाखायामपिचदृश्यते।अथयदयमग्नीत्री
णातीतिऋयार्थश्चनिवापःशालाद्वारापावरणविधानार्थ
मपिधानेध्रौवंस्रुचंचनुःस्रुवोविगृह्णातिनतत्रचावहिस्तरणेनहिरण्यंवधावदधात्येषातइतिअनेनमंत्रे
णबर्हिर्मन्त्रणाच्चविमियुक्तमेवग्नहीतव्यंजरसीतिस्रुहोतिचनुर्गृह्णातिअस्रुक्कमसीतिहिरण्यमुक्त्वेधात

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रणंनिरधानिाश्रुक्रमसीत्यनेनमंत्रेणहिरण्यमुद्धृत्यवेधोत्तरणंनिरधाति।।सूत्रवद्ध०हिरण्यंकुरुतेयजुर्ह्योप्रोक्षं
तेदेवाअत्रप्रायणीयाप्रतिपत्तिसमाप्तौतेछत्रभृतद्रव्यंहिविनियुक्तमितिप्रायणीयाश्रोत्रभृतद्रव्यसाध्यापि
सतीयमाहुतिःसोमाक्रयार्थावंहिश्रयतीवाग्वैसोमक्रयणीनिलायनेनतामेतयाहुत्याप्रीणातिप्रीत्तयासोमंक्री
णातीतिश्रुवेचसत्फल्यनीयायांनभवति।चतुर्गृहीतंगृहीत्वाऽभ्रेचयजमानेत्याह-अध्वर्युःतंचयजमा
नोन्वारभतेऽपाद्वत्तहारनिष्क्रामतः।अपाद्वत्तहारमुद्धृतंहारंहवचनोपदेशाद्वध्वर्युयजमानोनिष्क्रा
मतःप्रतिप्रस्थातृहोतीयर्त्विसंप्रदायः।दक्षिणोत्तहारं०सोमक्रयणीनिष्टप्तलक्षिताव्यंगाप्रवीतारमुवह
वभ्रुपिंगलापिंगलोलावेरुणारुणभावेरोहिणपश्येतासी।अलक्षिताअनंकिताअव्यंगाअनंगहीनाअ
प्रवीत्ताआकामिना।अवहवारज्जुवहावभ्रुःपिंगलावभ्रुवर्णापिंगलीतद्भावेरुणात्स्याअयंभावे
रोहिणपश्येतासीरोहिणीरक्तवर्णाअश्येतासीअरुणाक्षीदक्षिणोत्तहारंनिष्टप्तेविदसीत्येनामभिमंत्रय
तेःसोमक्रयणीमंत्रश्चंसाऽविप्रिरामतावदीचीत्रीयमानामनुगच्छतावत्यसीतिहिवचनोपदेशात्ह

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नंह्यिगुणांचनुगुणांवास्तृणातिप्रादक्षमदत्वा॥एवमेवहिश्रपते॥अथवासोह्यिगुणांवाचतुर्गुणांवाप्रादक्षांवो
दग्दक्षांवोपरुत्रणातीति॥नस्मिन्सोमंमिमीतेदक्षाक्लोमित्यमिति॥सोमोपनहनेसोमंप्रक्षिपति॥दक्षाकृत्वोपि
त्यमित्यनेनमंत्रेणा॥सर्वोभिःप्रथमं॥सर्वोभिरंगुलीभिःप्रथमःप्रक्षेपः॥अंगुष्टप्रभृत्यैकोत्सर्गो॥एकैकां
गुलिरुत्सृज्यनेप्रक्षेयेप्रक्षेये॥॥ह्रिःकनिष्टिकयाकनिष्टिकयाह्रिःप्रक्षिपति॥एकोपवय॥एकैकाचोपवीपत्नैः
गुलिःप्रक्षेयेप्रक्षेयाएवदक्षाक्लोमितोभवति॥अजलिनादक्षम॥दक्षमंदक्षेपमजलिनादक्षाक्लोमिनीत
इतिवचनात्समस्यांजलिनाध्यावपतीतिश्रवणात॥॥अन्यहाध्यावापश्रुते॥अथवान्यदेकादक्षमंजलि
नाकर्त्तव्यायेनैनथासर्वोभिरित्युक्तासमस्यांजलिनाध्यावपतीत्याहापत्नुनरुत्तेदक्षाक्लोमित्यमिति तत्तम
त्रेणाभिसंवध्यतेदक्षाक्लोमित्यमित्यनेनमंत्रेणतस्मादेकादक्षोध्यावायःअतोत्संरक्लोम्नीत्रेणावध्नाति
प्रजाभ्यस्त्विति॥अथसोमोपनहनस्यसमुत्सर्योनानुक्लोत्रेणाविरुन्धातीतिवचनात्।वध्नातीतिवाध्याह
रःसाकांक्षत्वात॥अथुल्यामध्येविल्वशाखानिप्रज्ञास्त्वानुपारणास्तिनिरुपप्लोभयतिसंपदस्त्रोनेनाअथसोमविक्रयी

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अथमध्येऽङ्गुल्याकाशंकरोतीतिश्रुतेः॥ ॥ तंविक्रयिणंप्रयच्छति॥सोमं॥पंवक्रुत्वःसोमंपरणाते॥परणाव्यवहारेपंचस्वःसंव्यवहारंकरोति॥॥सआहसोमविक्रयिन्क्रीष्यतेसोमोराजाइतिःक्रीत्वाहसोमविक्रयी॥तेवैतेक्रीणानीति॥मंत्रत्रयमर्पचवोदिताथाभिधापि॥॥क्रीणीहीत्याहसोमविक्रयीकृतयातेक्रीणानीतिब्रूयुः॥भूयोवाअंतःसोमोराजाहंतीत्याहसोमविक्रयी॥भूयएवांतःसोमोराजाहंतिमहांस्त्वेवगोमहिमत्यवपुर्गौर्वेप्रतिधुक्तनसैषाऽतंतसैषाऽरस्तसैदधितसैमस्तुतसाश्रातंचनेतसैनवनीतंतसैघृतंतसाआमिक्षातसैवाजिनमिति॥भूयोवाअंतःसोमोराजाहंतीतिभूयएवांतःसोमोराजाहंतीतिवचोदिताथाभिधायिनो॥भूयएवैवपतःप्रभृत्तेचत्तुनावक्षयंति॥अधर्युः॥एकैकेनांतेपरणातेऽग्रेफलपल्लवेनगवातेक्रीणामीत्यंतंतःप्रश्नांतेप्रश्नांते॥भूयएवैवपतःप्रभृतिआवर्तयंतिप्रश्नंहन्वाधर्युसोमंविक्रयिणाऽग्निप्रत्यनीकमस्येतामंत्रांतेराफरीनामैकैकेनपरणातेध्वर्युः॥उक्तिप्रत्युक्तंतेनैवभूयएवैवपतःप्रभृत्याहुतिः॥अत्रैवपरणातेगवातेक्रीणामीत्युक्ते॥॥क्रीतःसोमोराजेत्येतेवपांसिप्रहीत्याहसोमविक्रयी॥अयमग्नियोदितायाभिधायी समाहचट्टेतवस्त्रंतेछागंतेधनुस्तेमिथुनौतेगावोहिरण्

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्तेन्याहुति॥ नच्छद्रेणाधर्युरभिधीयते॥ छ्रं वेत्तिहिरण्यमालंभ्यवाचयति॥ वोदितार्थाभिधायी॥ सामेतदिति
सोमविक्रयिणंहिरण्येनाभिकंपयति॥ अभिकंपयतिउपप्रलोभयतिसंप्रदर्शनेनाथसोमविक्रयिणमभि
कंपयतीतिश्रुतेः॥ अस्मेतदितियजमानसहितेनिदधाति॥ हिरण्ये॥ सोमविक्रयेणदत्तेगतंहिरण्ये॥ अजो
प्रत्यञ्चरतीमालंभ्यवाचयतिप्रत्यस्तंनरतिः॥ अथजायांप्रतीवीनमुखोवाचयतीतिवचनात्॥ कारितत्वाद्धेयरूपं
नचोदितार्थाभिधायीयमंत्रः॥ सव्येनाजंप्रच्छन्नंत्रोनरतिदक्षिणानसोममाहरायंगच्छतिष्ठतिवा॥ आ
गतेसोमेउत्तिष्ठतिवायजमानःनवोत्तिष्ठतिमंत्रस्योदितार्थाभिधायी॥ उपमार्ष्टुत्वोन्नित्रंशाद्वस्यावपरिणा
म॥ दीक्षितोरौद्रंक्षिरंप्रस्रुस्रवासोनिदधातिरुद्रस्यगृहमिनित्रंयमपिवोदितार्थाभिधायी॥ स्वानभ्राजेत्निजेपति
सोमविक्रयिणमीक्षमाणः॥ अथसोमक्रयणानसुदित्रोतीतिवचनात्॥ अतएवयजमानःअथोरणंतेदीक्षितः
शिरःस्वयमेवा॥ यत्नीच॥ हिरण्यंसहमाछिघष्टघतावत्राकोडेनाहंतिवा॥ हिरण्यंहठितिन्नछिघसोमविक्रयि
णंहस्तात्छिघष्टघनाविशेरणावत्राकोडेनाहंतिसोमविक्रयिणं॥ नवाहंतीतिविकल्पः॥ गृहीतसोमंपरि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

राम० मागनइतिवाचयति॥ग्रहीतसोमग्रहणाद्ग्रहीतेनैवसोमेनवाचयतइति॥उत्तरेषु॥उत्तरेहेकमेणीयज्ञमानकर्तृके
उलूखलेमुस्यानंशीर्षिसोमंकृत्वाधिगमेतहर्याधिगोतहिनेनशिरसिसोमंकृत्वोलूखलेत्यनेनमंत्रेणाभिष्टौति
प्रतिपंथमित्यनोभ्यंतरक्षिणानास्तिएछमनःसमंगिधीतप्रगाथाहनेफलके॥समंगिसवोगोधेनंदक्षिणतोव्य
वस्थितेजुयदेशास्मानस्तुतिगछतिप्रतिपंथामित्यनेनमंत्रेणानेमवैषानरंकृतफलकेभवनेउद्गेतृप्र
उगेफलकेभवनइतेवचनात्॥ऋक्षाजिनमस्मिन्नस्तृणात्यदित्यास्त्वगिति॥ग्रस्मिन्नित्यनोभिधीयते॥
तस्मिंस्तोमन्निरधात्पदित्येसलक्षणं॥तस्मिन्नृक्षाजिनेमंत्रेणोदितायाभिधायी ग्रस्तभ्नाद्याभितिसोमसालक्ष्म
वाचयति॥ग्रालंभ्येतिकारितलोध्रेषणान्यग्नोधेवसोमस्यग्नाधाविति॥चस्तभ्नाद्याभितिचोदितायाभिधायीः
वनेषुव्यंतरिक्षमिति॥सोमपवमानहनेनापरिततृक्षाजिनपरस्तादासज्जतिसयेस्पवस्वेत्यासमयोरन्यतरत
॥वनेषुव्यंतरिक्षमिति॥ननेनमंत्रेणसोमययोगाहनेनानःपरितृक्षाजिनमनसःपुरस्ता
दासज्जतिनाभ्यंतरंवेलायांतामयेस्पवस्वेत्यनेनमंत्रेणा॥एकंवेहीवाग्रवक्लृप्ता॥एकंवेदासनेऋक्षाजिन राम०

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

न्नीवा अवकृत्यासज्जति॥॥ अनड्हौस्थनस्रावेतमितिपुरायन्नहूचनस्रावा अनस्मनड्हौ पुनर्निरुस्रावेतमि
त्यनेनमंत्रेणयुगपत्॥योगवघाभिधायकंत्वन्मंत्रस्य॥ भेदेमंत्राद्यन्नि॥सन्निपातेत्वात॥ भेदेनवायोजनमशक्यत्वा
त्॥नहिशक्यतेदक्षिणेनैकेनपरिणाहूयोर्योजनंकर्तुं॥योजनवयोरपरिहरणान्नपुरुषधसन्निपातः॥अतो
भेदेनाभेदेवमंत्रावृत्तिरभवितव्यंसन्निपतितोहिमंत्रः क्रियायाउपकरोति॥तथाचश्रुतिः॥सदक्षिणायुग्यमेवामेषु
नत्तमथसवापुरुषमिति॥इषांतरेभमिष्टःसन्नेत्यरुणपःपलाशशाखयाप्राजति॥यत्तऊनुतफलकेतत्रभमिस्प
सन्नेत्यरुणपःपलाशशाखयाप्राजतिगमनस्थनइहो॥॥पश्चात्परीत्यापालंवंगृह्णीत्सोमायक्रीतायानुवा
चयतियस्युस्वमारणायेतिवा॥॥अनःपरीत्यपश्चाद्धवस्थितः॥अपालंवंगृह्णीत्वाअपालंवशब्देनपश्चाद्व
हारज्जुरभिधीयतेयावतारेऽनःप्रवर्त्तमानेविधायतेतंगृह्णीत्वासोमायक्रीतायानुवाचयति॥यस्युस्वमारण
येतिविकल्पात्॥मंत्रश्चोदिताभिधायीत्रपोत्रकालेचाभिवेचनीयेवदुवचनोतेनोह॥॥दीक्षितश्चान्वारभते।
सोमंयस्युस्वमारणंवैयजमानोन्वारभतइतिवचनात्॥॥त्रिरुन्नायाप्राज्ञोत्वादक्षिणावत्येशालांगच्छति॥त्रिरुन्ना

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रामः यांप्रथमायांसोमपरिवहन्तीत्यादिपदार्थेनयाप्राप्तावाप्रदक्षिणावत्यन्तालोगच्छंतिगा॥भद्रोमइतिवाचयति।वाव
नंवरामनाभिप्रवक्तृसामत्रयोक्तिनाथाभिधायी॥॥सुब्रह्मण्योवाहयतिः सुब्रह्मण्यो३ः सुब्रह्मण्योमितित्रि
रुक्त्वासहन्निगदंयावदहंसुत्याभवतिनत्वाहसुब्रह्मण्योवाह्वयतिचत्राह्वाध्वर्युःस्वयमवाग्रेध्वर्युर्वेदेविधा
नमस्माइति॥सुब्रह्मण्योमितित्रिरुक्त्वाऽऽगाछतिसहन्निगदंग्रयातंपावदहाभिःसोत्यमहर्मेवतिनाव
न्मुच्चारयेत्।सुब्रह्मण्यःपुनःग्राकंठंसुब्रह्मण्योनिगदवज्जितेत्रिःकृत्वःप्राचिप्रयतेमोनेअनांसषठकृत्वःप्र
तीचीनिसमीपनुपस्थाप्यात्तंभनेनोपस्तृणातिवरुणोस्यात्तंभनमितिशालायाःसमीपेनुपस्थाप्यात्तं
भवतेनोपस्तृणातिवरुणस्यात्तंभनमित्यनेनमंत्रेणा॥शम्पवोहहृतिवरुणस्यस्कंभसर्जनीरुत्तिअने
नमंत्रेणा॥औदुंबरीमासंदीनाभिरूधामरन्तिमात्रांगीसनामाहरंतिचत्वारोनाभिप्रमाणामरत्तिमात्र
रंगैरीबाहुमात्रेतिमः उतासेजरज्यासोत्रामरणंहिश्रुतोयज्ञतेसेजांविवयनाभवतीतितत्रचाचार्यएणा
नं।सोमासंदीदक्षिणेचत्वारआहरंत्यध्वर्यवः॥अथचत्वारोराजासंदीमादत्तइतिश्रुतत्वात्॥अभिम रामः

शत्येनावरुणस्यऋतसदन्यसीति॥एनामामंत्रयं॑ ऋक्षजिनमस्यामास्तरणातिवरुणस्यऋतसदनमसी
ति।अस्यामामंत्रयं।तस्मिन्सोमंनिदधातिवरुणस्यऋतसदनमासीदेतितस्मिन्ऋक्षाजिनेसोमंनि
दधातिवरुणस्यऋतसदनमासीदेतिमंत्रश्चचोदितोयाभिधायी॥शालोप्रवेशयतिहीक्षितसंचरण
अधिकारान्नित्वारणवायोनरतिवाचयति।चोदितोयाभिधायीमंत्रःआहवनीयंदक्षिणोनस्थापयति
।सहसोमेवासंदी॥उदपात्रमुपनिनयतेकोअत्रैकउदपात्रमुपनिनयतीतिब्राह्मणंयतस्मात्पाप
निन्नयेदित्यर्थः॥अतोविकल्पवृत्ति॥॥इतिकर्कोपाध्यायविरचितेकात्यायनसूत्रभाष्येसप्तमोध्याय
॥॥आतिथ्यंनिरूप्यपतिवैस्मवनवकपालः।अतिथ्यामितिकर्मणोनामधेयंतस्मादातिथ्यंनामति
।शङ्कस्यचाभिधायकत्वात्संव्यवहारार्थत्वात्संव्यवहारश्चान्नदृश्यते।आतिथ्यहविःक्रतुःक्रत्वेत्य
वमाहितन्नचवैष्णवोनवकपालोभवतिपत्न्यवस्थस्तरणंमेकविमुञ्चेवानिवपेरन्तेस्तन्नरिति
पेषक्रत्वःप्रतिमंत्रंतत्पत्न्यारभनरतिवचनात्सवैसत्वरमाणाइवरक्षीयारिक्तंरणमित्स

कंनेहा अन्यतरएवविमुक्तः स्यादन्यतरेविमुक्तोऽपरछीयादित्येकविमुक्तइत्यत्रे।वाशब्दोविकल्पार्थः
एवमपिश्रयतेविमुच्यैवप्रयाद्यपरछीयादिति।पर्वनिर्वपतिमनइत्यंकमोत्यत्रपर्वदर्शौयंनिर्वापार्थंअग्ने
स्तनरित्येभिर्मंत्रैः पंचक्रत्वःपतिमंत्रैर्निर्वपेत्।सएवक्रात्वग्नेस्तनरसिविक्षवेत्वेतिश्रुतत्वात्तनिर्वापेचोदकै
नसवित्पदोपलक्षितोमंत्रः प्राप्नोतिअतआहासावित्रनिवृत्तिःश्रुतिविरोधाभ्याम्।सावित्रम्पसवित्पदो
पलक्षितम्पमंत्रस्यनिवृत्तिःकुतोनातत्श्रुत्यामंत्रांतरस्याविहितत्वात्।सएवक्रात्वग्नेस्तनरसिविक्षवेत्वेति
त्रभयत्रचरव्याभिधायकःत्वाशब्दःसविरूध्यतइतिकेचिदयमेवमिहांतः॥अपरेत्वाचार्याःयांतावद्ना
त्रश्रुतिर्भवतिएवाअग्नेस्तनोयज्ञस्यरूपंयद्घृतंयद्घनोवान्यानिहवींषीतिचोदकप्राप्तत्वाच्छिष्टयोर्मे
त्रयोःसमुच्चयोवावैकल्पिकःत्रतउभाभ्यामपित्वाहरणमिति।अपरेतुचोदकप्राप्तेमंत्रेत्वाशब्द
मेवापनयंतिएवंसएवविरुध्यते।अग्नेस्तनरसिविक्षवेत्वेतित्वाशब्देनद्रव्यमभिधीयते।सावित्रपित्व रामः०
शब्देद्रव्यपरत्वात्प्रत्यक्षशिष्टेनचोदकप्राप्तस्त्वाशब्दोनिवर्त्यतइति।तत्कनाविचारणीयायदेव

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

[OrderDescription]
,CREATED=06.01.20 16:25
,TRANSFERRED=2020/01/06 at 16:29:17
,PAGES=29
,TYPE=STD
,NAME=S0002463
,Book Name=M-2572-KARMSHROT SUTRA CHAPTER-5
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection